Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: smikbr.ru/zaman

ЗАМАН

Геуюрге кюн, къыркъауз ай (сентябрь) 15, 2026 жыл

№ 111 (21780)

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ — ВРЕМЯ — ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Тюбешиуле

Инсанланы тилеклерин эсепге алгъанды

Къабарты-Малкъарны Башчысы **Казбек Коков** Къырал Думаны депутатлары **Геккиланы Заур**, **Виктория Родина** эм **Адальби Шхагошев** бла ишчи жумушну чеклеринде Басхан шахар округну активи бла тюбешгендиле. Аны юсюнден республиканы оноучусуну МАХ-да каналында билдириледи.

Тюбешиуню кезиуюнде жашау журт-коммунал мюлкде, киркипчиклени къаты къалгъан-къулгъанларын кетериу, жолланы эмда саулукъ сакълауда, билим бериуде, спортда, маданият бёлюмде болгъан учреждениялары халлары бла байламлы эм магъаналы соруулары сюзгендиле.

Шахар «Юйюр» миллет проектге къатышханыны себебинден Басханны терк ёсюп баргъан микрорайонунда140 жери болгъан сабий сад ишлене турады. Ол Юрий Гагаринни атын жюрютген жангы школну къатында орналыпды. Эки къатлы мекямда 2000 квадрат метр боллукъду. Белгиленнгенге кёре, къурулуш ишле келир жылны аягъына бошалыргъа керекдиле.

Андан сора да, «Жаш тёлю эм сабийле» миллет проектни чеклеринде шахарны бешинчи школуну бир бёлюмюне тынгылы ремонт этилип бошала турады. Мында 204 сабий окъуйдула. Саулайда Басхан шахар округда алты мектеп жангыртылгъанды.

Шахарны эм Дыгулыбгей элде В.М. Коков атлы Маданият юйлеринде «Юйюр» миллет проектни чеклеринде сабийлеге деп маданият-жарыкъландырыу арала къуралгъандыла. Дагъыда Дыгулыбгейде Маданият юй бла поликлиника жангыртылыннганды.

Басханда сабий поликлиника жангыртылып башланнганды. Мекям 1964 жылда ишленнгенди эм саулукъ сакълау учреждениягъа жарарча 2009 жылда ремонт этилип жарашдырылгъан эди. Жарашдырылгъан проектге кёре мекямгъа фильтр-бокс къошуллукъду эм ичинде отоуларыны да ёлчемлерин тюрлендирликдиле, битеу инженер коммуникацияла да алышынырыкъдыла.

Къурулуш ишле толусунлай 2028 жылда бошаллыкъдыла.

Алгъаракъда абаданлагъа эм сабийлеге деп ишленнген поликлиникалагъа тынгылы ремонт этилген эди эм ала шёндюгюлю оборудование бла жалчытылыннгандыла. Бюгюнлюкде поликлиника бир сменагъа 750 адамны алаллыкъды, анда кюндюз саулугъуна къаратып жатарча 40 ундурукъ да барды.

Бюгюнлюкде жамауат эм кёп фатарлы юйлени тийрелери тапландырыладыла, жоллагъа эм путепроводлагъа тынгылы ремонт этиледи. «Инфраструктураны жашау ючюн» миллет проектни чеклеринде жашау журт-коммунал мюлк жангыртылынады. Быйыл белгиленнгенге кёре Победы, Черкесской, Хуранова эм Шапсугской атлы орамлада тургъан 5,5 километр суу ыз жангыртыллыкъды. Ары дери Дыгулыбгейде 4,2 километр коммуникациягъа тынгылы ремонт этилгенди.

Басхан шахарда жашагъанла бла тюбешиу магъаналы эм къыйматлы болгъанды, аланы битеу айтхан тилеклери да эсепге алыннгандыла, деп айтылады билдириуде.

Прохладначыланы соруулары тийишли оноула

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Къырал Думаны депутатлары **Геккиланы Заур**, **Виктория Родина** эм **Адальби Шхагошев** бла Прохладный шахарны активи бла тюбешгенди. Тюбешиуню кезиуюнде шахарда жашагъанла бла бардыргъан ушакълада муниципалитетни экономикасын эм социал бёлюмюн айнытыу бла байламлы магъаналы соруула сюзюлгендиле, деп билдириледи республиканы оноучусуну МАХ-да каналында.

Сёзсюз, биринчи жерде социал махкемеле болгъандыла. Шахарда билим бериу учреждениясы жангыртылынадыла, экинчи номерли гимназиягъа, тёртюнчю номерли школгъа тынгылы ремонт этилгенди, быйыл ючюнчю номерли лицей жангыртылына турады.

Андан сора да, шёндю шахарны Маданият юйюне тынгылы ремонт этиле турады, мында къурулуш ишле келир жыл ноябрьде бошаллыкъдыла. Шахарда жол эмда коммунал инфраструктура айныйды.

Озгъан жыл Прохладный шахарда ахыр 50 жылны ичинде биринчи кере ара водоводха тынгылы ремонт этилип башланнганды, белгиленнгенге кёре жангыртыу ишле 4 километр узунлукъда бардыряллыкъдыла. Андан сора да, 2026-2027 жыллада инвестиция программаны чеклеринде суу жалчытхан системаны жангыртыуу боллукъду. Дагъыда республикалы бюджетден аллыннган ырысхыланы хайырындан Свободы, Промышленный, А. Головко атлы орамланы жолларына тынгылы ремонт этилгенди эмда ол жерледе тийреле шёндюгюлю мардалагъа кёре тапландырылгъандыла.

Беш жылны ичинде «Шахарда жашагъанлагъа тийишли болумланы къурау» федерал проектни чеклеринде Прохладныйде 21 арбаз эм тогъуз жамауат тийре тапландырылгъанды. Шёндю мында сквер «Огъары парк» тапландырылады, ЗАГС-ны къатында майдан да жангыртылына турады. Алгъадан этилген келишимге кёре шахарны маданият эм солуу паркы да жангыртыллыкъды.

Прохладначыла берген соруулану арасында жол эм коммунал инфраструктураны андан ары айнытыу, шахарны орамларын бла жамауат аслам жюрюген жерлерин андан ары тапландырыу эм башха соруула сюзюлгендиле. Битеу кётюрюлген соруулагъа къаралып, тийишли оноула этилликдиле, деп айтылады билдириуде.

Тинтиуле

Тахта кёгетле бла жумуртхала – учуз, бал туз а – багъа

Быйыл июльда, аны аллында ай бла тенглешдиргенде, багъала 0,8 процентге кётюрюлгендиле. РФ-ни Банкыны республикада бёлюмю аланы тинтип, туура этгенди.

Белгиленнгенича, тауукъ жумуртхала тёрт айны ичинде учуз бола барадыла. Себеби – аланы сатыу кёбейгенди. Бишер кезиулери жетгенлери бла жемишле, тахта кёгетле да, бегирекда бадыражанла, учузуракъ болгъандыла.

Бал тузну багъасы уа кётюрюлгенди. Нек дегенде шёндю къышха къатыкъ хазырлау заман болгъаны ючюн анга сурам кёбейгенди. Бал туз чюгюндюрню къыстырыгъы уа жайны ортасында азаяды.

Тауукъ эт да багъа болгъанды. Бир жаны бла, аны ёлчеми азайгъанды, башха жаны бла уа, тийишли мюлкле отлукъгъа, ветеринар дарманлагъа эмда иш хакъгъа этген къоранчларын аны багъасына къошхандыла.

Бензиннге да къошулгъанды. Банкда аны сылтауун нефть жарашдырыучу заводланы бир-бирлеринде жангыртыу ишле бардырылгъанларында, сора жайда отлукъгъа сурам ёсгенинде кёредиле.

Башха затланы юслеринден айтханда, связь керекле, инструментле, оборудование, техника эмда электроника учузуракъ болгъандыла.

Жыллыкъ инфляция Къабарты-Малкъарда 6,5 процентге жетгенди. Россейни Банкы аны азайтып, 4 процентге жетдирир умутда тийишли ахча-кредит ишни бардырып турургъа таукелди.

МУРАТЛАНЫ У.

Тапландырыу

Энтта бир жол жангыртылады

Ахыр жыллада Къабарты-Малкъарда жолланы жангыртыу жаны бла аслам иш тындырылады. Быйыл да алайды. Регионну ара шахарында, районлада эмда эллени кёп

жерлеринде мадар этиледи. Тийишли проектлени санында Чёрная Речка–Благовещенская жолну бир кесеги тынгылы жангыртыла тургъанын белгилерге боллукъду. КъМР-ни Транспорт эмда жол мюлк министерствосундан билдиргенлерине кёре, ремонт аны 12,7-километрлик кесегине этиледи.

Бу жол магъаналыды: ол Урван эмда Прохладна районланы арасын жуууугъуракъ этеди. Подряд организацияны келечилери шёндю аны жанларын тапландырыу бла кюреше турадыла. Ала тынгылы болсала, алайтын жюрюген транспортха бютюн къоркъуусуз боллукъду, жолну юсюнде жауун суула да жыйыллыкъ тюйюлдюе.

Ишлени барын да быйыл кюзню ахырына дери бошаргъа керекдиле.

Тынгылы иш бардырылады

КъМР-ни Транспорт эмда жол мюлк министерствосундан билдиргенлерича, Нальчикде жолла сыйдам эм къоркъуусуз болурча иги кесек иш этиледи. Алай бла быйыл шахарны жолларыны 50 километр чакълы биринде тынгылы ремонт бардырыллыкъды.

Бюгюнлюкде уа Абидов атлы орамны Тепличный тыгъырыкъгъа дери кесегинде неда 1,1 километр чакълы бирде иги кесек техниканы кючю бла тийишли ишле тамамланадыла.

Бусагъатда мында жолчула, коммуникацияланы тартып бошап, жерни мурдорун кючлейдиле, чыракълы чыпынла саладыла, жаяу

жолчукъланы ишлейдиле эм башха жумушланы да тамамлайдыла.

Саулай алып айтханда, Нальчикде машинала аслам жюрюген жолладан сора да, энчи республикалы программагъа кёре башхаларына да къараллыкъды. Жашау журтлагъа элтген тар орамчыкъла да унутуллукъ тюйюлдюе. Алагъа ахча энчи республикалы программагъа кёре бёлюнюрюкдю.

Эсге сала айтсакъ, быйыл Къабарты-Малкъарда жолланы 130 километри жангыртылып, шёндюгю мардалагъа келиширча боллукъду. Ол санда федерал трассаланы – 30, регион жолланы – 80 эм муниципал магъаналыланы да 25 километри жангыртыллыкъдыла.

Орамла айбат боладыла

Нальчик шахар округну Хасания элинде Брестская, Киевская, Летняя эм М. И. Тогузаев атлы орамларында ремонт ишле бардырыла турадыла. Битеу да тапландырыу жумушла бардырыллыкъ жерлени узунлукълары 2,3 километрден асламды, деп айтылады КъМР-ни Башчысыны Администрациясыны МАХ-да каналында.

Къабыл этилген проектге кёре жолла тохташдырылгъан мардалагъа келтирилликдиле. Алгъа транспорт жюрюген жерле жангыртыллыкъдыла, орамгъа чыкъгъан, къошулгъан жерле эм энчи юйлени тийрелери да тапландырыллыкъдыла, жолну эки жанына бордюрланы саллыкъдыла, къурулуш ишле толусунлай бошалсала, жол белгилени этерикдиле эм орнатырыкъдыла.

Бюгюнлюкге тёрт орамгъа да асфальт салыннганды, жолла бир бирлерине къошулгъан жерледе эм юйлени къатларында ишле бардырылгъандыла, эски люкланы алышып бошагъандыла. Шёндю Киевская орамгъа чыкъгъан жерлеге ремонт этиле турады, къурулуш ишле бошалсала, специалистле жол белгилени орнатырыкъдыла. Андан сора да, Киевская эм Летняя орамлада жолланы тюзетир муратда къыйматлыгъа саналгъан жалгъан амалланы хайырланырыкъдыла.

Башда сагъынылгъан орамлада битеу белгиленнген ишле бошалсала, къоркъуусузлукъну жалчытыу жаны бла хал игиленирикди, деп айтылады билдириуде.

УЛБАШЛАНЫ Мурат, КУРДАНЛАНЫ Сулейман хазырлагъандыла.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны «Аскерчилеге, башха къауумладан инсанлагъа эмда аланы юйюрлерини келечилерине къошакъ халда социал болушлукъ этиу амалланы юсюнден» 2022 жылда 24 сентябрьде чыгъарылгъан 92-УГ номерли Указыны 5-1 пунктуна тюзетиу кийириуню юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

УКАЗЫ

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны «Аскерчилеге, башха къауумладан инсанлагъа эмда аланы юйюрлерини келечилерине къошакъ халда социал болушлукъ этиу амалланы юсюнден» 2022 жылда 24 сентябрьде чыгъарылгъан 92-УГ номерли Указыны 5-1 пунктуна тюзетиу кийирирге, «а» подпунктну биринчи абзацында «2016 жылда 26 августдан №166-ПП «Компенсацияны юсюнден» деген сёзлени «2024 жылда 25 сентябрьден №146-ПП «Компенсацияны белгилеуню эмда тёлеуню низамыны юсюнден» деген сёзлеге алышындырыргъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **К. КОКОВ**

Нальчик шахар, 2026 жыл 10 сентябрь, №95-УГ

Алгъышлау

«Халкъларыбызны бир къадар эм ёмюрлюк шуёхлукъ бирлешдиредиле»

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Ставрополь крайда жашагъанлагъа эки байрамлары бла байламлы алгъышлауун жибергенди. Аны юсюнден регионну оноучусуну МАХ-да каналында да жазылады.

- Ставрополь крайны адамлары, тёредеча, эки байрамларын белгилейдиле – Крайны кюнюн эмда Ставрополь шахарны кюнюн. Битеу жюрегимден багъалы къоншуларыбызны бу байрамла бла алгъышлайма!

Ставрополь край Россейни къыйматлы жерлеринден бириди. Къыйырсыз сабанлары, багъыу суулары, бай тарых эм маданият хазналары ёмюрледен бери да адамлагъа магъаналы таянчакълыкъ этип келедиле.

Къабарты-Малкъар бла Ставрополье, жаланда къоншула болуп къалмагъанлай, бир къадар эм ёмюрлюк шуёхлукъ бла байланнган халкъладыла. Биз не заманда да бирге болгъанбыз: бирге – къууанчлада, жарсыулада, бирге – ёз жерибизде мамырлыкъ эм келишиулюк ючюн.

Битеу Россей бла бирге бизни халкъларыбыз бюгюнлюкде Ата журтубузну жалынчакъсызлыгъын бла къоркъуусузлугъун да сакълайдыла.

Битеу жюрегимден хурметли коллегам эмда огъурлу тенгим – къарындаш Ставрополь крайны губернатору Владимир Владимировну эмда крайны битеу халкъын байрам бла алгъышлайма! Ставрополье ышаннгылы алгъа барсын, жангы жетишимлеге жетсин эмда магъаналы ишлени жашаугъа кийирсин. Аллында жаланда ахшы тюрлениуле бла хорламла болсунла!

Крайда жашагъан хар инсаннга саулукъ-эсенлик, насып, женгил жюрек эмда ёз регионну бла битеу Россейни игиликлерине деп бийик жетишимле тежейме!

Айныу

Миллет проектни чеклеринде – солуу тийре

Чегем шахарда шёндюгю излемлеге келишген жамауат тийре къурала турады. КъМР-ни Къурулуш эм ЖКХ министерствосундан билдиргенлерине кёре, ол анда Къыбыла деген жангы микрорайонда юч гектарны алып, солуу эмда заманны зауукълу ётдюрюу жер боллукъду.

Анда уа «Шахар ычхындырмайды» деген проектге кёре жаяу жюрюрге сюйгенлеге жолчукъла, шош солуйма дегенлеге тийишли жерле, сабийлеге ойнарча эмда спорт бла кюреширча комплексле, сора фонтанлары бла майдан боллукъду. Ол бары да «Жашау этерге инфраструктура» миллет проектни чеклеринде этиледи.

Ишле шёндю тири барадыла, подряд биригиую къурулушчулары фонтанны хазырлай турадыла. Ары дери уа анга жер тюбю бла битеу коммуникацияланы созгъандыла, бетондан орун да жарашдыргъандыла. Дагъыда жолчукъла ишлене турадыла, майданчыкълагъа уа спорт эмда оюн оборудование салыргъа хазырланадыла. Ызы бла тийреде мингден артыкъ терек эмда юлкю орнатырыкъдыла.

Бу аламат жер сагъынылгъан микрорайонда жашагъанлагъа, башхалагъа да солургъа эмда заманларын зауукълу ётдюрюрге онг берликди, деп белгилегендиле министерствода.

ОМАРЛАНЫ Мурат.

Хурметли жамауат!

«Заман» газетни МАХ-да кесини каналы барды. Сизни ары къошулургъа чакъырабыз.

https://max.ru/id725009184_gos4

Хурметли жамауат!

Телефонугъуз бла бу QR-кодну хайырлана, «Заман» газетге 5 айгъа жазылыргъа онг барды. Алайды да, жазылыгъыз, быйылгъы жылда газет бла бирге болугъуз!

Басхан сууну боюндан – уллу дуниягъа

3 бет

Быйыл окъуугъа киргенле бла – ачыкъ ушакъ

3 бет

Футболчуларыбызны жетишимлери

4 бет

КъМР-ни Башчысы

Излеу-къутхарыу жумушла бошалгъандыла

Алгъаракъда Бызынгы тарда таудан къар-буз къатыш тюшюп, аны тюбюнде бир ненча альпинист къалгъан эдиле. Жарсыугъа, аланы бир къаууму ёлгенди. Табылмай къалгъанланы излеу-къутхарыу ишле уа тохтаусуз бардырылып тургъандыла. Энди ала да тохтагъандыла. Аны юсюнден КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** кесини МАХ-да каналында былай жазгъанды:

- Бызынгы тарда таудан къар-буз къатыш тюшгенде ауушханланы ёлюклерин излеу иш тюнене бошалды. Къутхарыучула аланы барын да (битеу да онжетиси) тапхандыла. Ол женгил тюйюл эди, ишле бек къыйын болумда бардырылып тургъандыла. Алагъа Россейни МЧС-ини – Элбрус бийик тау эмда Шимал Кавказны регион излеу-къутхарыу къауумлары, Ставропольну, Къарачай-Черкесни, Ингушетияны, Чеченни эмда Шимал Осетияны келечилери, «Лидер» араны, «Бызынгы» альпинист лагерьни эмда башха ведомстволаны адамлары къатышхандыла.

Россейни МЧС-ини, Росгвардияны эмда «Хелиэкшн» компанияны пилотларына, КъМР-ни Къыйын болумланы медицина арасыны келечилерине, республиканы от ёчюлтюучю-къутхарыучу къауумуна, Сюд-медицина экспертизаны бюросуну ишчилерине ыразылыгъымы билдирирге сюеме.

Ёлгенлени жуукъларына бла ахлуларына къайгъы сёз береме, жаралы болгъанлагъа уа аягъы юслерине теркирек сюелирге тежейме.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

Белгилеу

Ана тил – керти байлыгъыбыз

Россейни халкъларыны тиллерини кюнлерине аталып, Къабарты-Малкъарны билим бериу эмда маданият махкемелеринде жарыкъландырыу тюбешиуле къуралгъандыла. Аны юсюнден бизге КъМР-ни Жарыкъландырыу эм илму министерствосундан билдиргендиле.

Нальчикде «Кюнлю шахарда» юйреннгенле ёз тилледе назмула окъугъандыла, миллет тепсеуле да къошулгъан хореография композицияны кёргюзтгендиле. Сабийлени бла жаш тёлюню къаласында «Юч тил – бир Ата журт» деген чыгъармачылыкъ тюбешиу къуралгъанды, аны чеклеринде къабарты, малкъар эм орус тилледе жырла эшитилгендиле. Аллай тюбешиуле республиканы маданият юйлеринде бла мектеплеринде да озгъандыла.

2025 жылда Россей Федерацияны Президентини указы бла къуралгъан байрамны Россейде халкъланы бирликлерини жылында биринчи кере белгилегендиле.

- Бизни къыралда эки жюзге жуукъ халкъла бла миллетле шуёхлукъда бла келишиулюкде жашайдыла. Аланы тиллери, энчи адет-тёрелери бизни бирлешдирген байлыкъды, ала Россейни керти къыйматларыдыла, - деп белгилегенди бу кюн бла байламлы сёзюнде къырал Башчы.

Эсигизге салайыкъ, Россейни халкъларыны тиллерини кюню белгили совет поэт Расул Гамзатовну, «Журавли» деген ёлюмсюз назмуну авторуну, туугъан кюню бла байлашдырылгъанды. Поэт чыгъарманы кесини ана тилинде жазгъанды. Орус тилге кёчюрюлюп, ол назму айтхылы аллай атлы жырны мурдорун къурагъанды. Кёп миллетли Россейни халкъларыны тиллери алай бла бир бирлерин байыкъландырадыла.

Къабарты-Малкъарда ана тилде сёзге уллу хурмет этедиле – ол кёп тёлюлени бир бирден ёте келген керти хазналарыды.

Россейни халкъларыны тиллерини кюню, бизни барыбызгъа да кесибизни энчилигибизни сакълауну магъаналылыгъын энтта бир эсгертип, бирликни бла бир бирни ангылауну, бирге келлик кюннге ышаныулукъ бла къарауну багъаларгъа юйретеди.

СВО

Баш кечиндирирге, юйюрлерини кереклерин жалчытыргъа – онг

Социал келишим энчи аскер операцияны ветеранларыны предприниматель башламчылыкъларына себепликни баш амалларындан бири болгъанды. Аны хайырындан Ата журтну къоруулаучулары бла аланы юйюрлери кеслерини ишлерин ачаргъа, баш кечиндирирге, юйюрлерини кереклерин жалчытыргъа онг табадыла.

2026 жылны сегиз айыны ичинде къыралда СВО-ну ветеранлары 2800 келишимге къол салгъандыла. «Ата журтну къоруулаучулары» федерал фондну регионлада бёлюмлери 4912 эсгертиу бергендиле. Асламында ветеранла эл мюлк, къурулуш, машиналаны жангыртыу бла кюреширге сюйгенлерин билдиредиле.

- Аскерчилени сынаулары, итиниулюклери бардыла, ала тиридиле. Предпринимательге уа бу ышанла артыкъда магъаналыдыла. Фонд ветеранлагъа хар жаны бла да болушады – документлени хазырлаудан башлап, бизнес-планланы жарашдырыугъа, проектни жашауда бардырыугъа дери,-дейди «Ата журтну къоруулаучулары» фондну башчысы, РФ-ни къоруулау министрини орунбасары Анна Цивилева.

Социал келишим берген онгла бла хайырланыргъа, кесини бизнесин башларгъа сюйгенле фондну регионлада бёлюмлеринде социал координаторларына билдирирге боллукъдула.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

Саулукъ

Байламлыкъны къыйматлыгъын сезе

Быйылгъы жылны башындан бери «Узакъ ёмюр эм тири жашау бардырыу» миллет проектге кёре Къабарты-Малкъарда 20 минг чакълы телемедицина байламлыкъ бардырылгъанды, деп билдиредиле КъМР-ни Саулукъ сакълау министерствосундан.

Бюгюнлюкде сагъынылгъан къыйматлы амал регионну оналты уллу медицина организациясына къыралны федерал даражалы медицина аралары бла байламлыкъ жюрютюрге онг береди. Аны чеклеринде врачла къыйын саусузгъа тийишли болушлукъ тапдырырча амалланы сюзедиле, ол санда тюз диагноз салыргъа, багъаргъа юйретедиле эм бир бирлерине сынамларын билдиредиле.

Эсге сала айтсакъ, сагъынылгъан кезиуде республиканы медицина учреждениялары федерал арала бла 2784 ангылатыу жаны бла видеобайламлыкъ къурагъандыла. Ол Россейни Саулукъ сакълау министерствосуну башхалагъа кирирге эркинлик берилмеген энчи системасыны амалы бла бардырылады. Аны баш магъанасы саусузну юсюнден информация ачыкъ болмазча къоркъуусузлукъну жалчытыуду.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

Чаришле

Къумалы атла, сынамлы атлыла да эришгендиле

Кёп болмай билдиргенибизча, озгъан ыйых кюнде Нальчикде «Минги тауну кубогу-2026» халкъла аралы чаришле бардырылгъандыла. Бу жумушну къурагъанла аны КъМР-ни Башчысыны саугъасына, Минги тауну Кубогуна эмда республиканы Къыраллыгъыны кюнюне атагъан эдиле. Ипподромгъа къумалы атла бла алчы атлыла, юйретиучюле, спортну бу тюрлюсюн сюйгенле жыйылгъандыла.

Кубок ючюн эришиу 2400 метр узунлукъда ётгенди, анга юч эмда андан кёп жыллыкъ алты чабыучу ат чыкъгъанды. Бу чаришни саугъа фонду бир миллион сом эди. Къызыу эришиуде биринчи жерни Эридан ажир алгъанды (атлы Гусейн Гусейнов). Сагъынылгъан 2400 метрни ол 2 минут бла 30,5 секундха ётгенди.

Ол кюн ипподромда 1200-2800 метр узунлукъгъа битеу да онбир чариш болгъан эди. Ингилиз къумалы атла, айтханыбызча, талай сыйлы саугъа ючюн эришгендиле. КъМР-ни Башчысыны саугъасын Анзор Альбердиев Гефест Дрим ажири бла алгъанды. Жашны къолуна аны Казбек Коков кеси тутдургъанды.

Башчы, бу эришиулени къурагъанлагъа эмда анга къатышханлагъа да ыразылыгъын билдирип, «Минги тауну кубогу-2026» быйылгъы чариш кезиуню бек жарыкъ болгъанын белгилегенди.

Ипподромда байрам жаланда спорт бла чекленип къалмагъанды: шахарчылагъа, къонакълагъа да концерт бардырылгъанды.

ОМАРЛАНЫ Мурат.

КЪОЛ КЁТЮРЮУНЮ БИР КЮНЮ

2026 18 19 20 СЕНТЯБРЬ

«Единая Россияны» халкъ программасы: сёзледен – шарт жумушлагъа

Партия программаны мурдору чакъырыуладан, ариу сёзледен къуралмайды, анга шарт тергеуле, оноула эм адамланы алларында борчла киргендиле.

Юйюр эм халкъны саны – баш магъаналы жумушла. Юйюрлеге къырал болушлукъну мадарлары кенгертилгендиле, ата-ана тёлеуле кийирилгендиле – НДФЛ-ни бир кесеги артха къайтарылады – 70 минг сомгъа дери.

Келир беш жылны ичинде 3 миллион юйюрню жашау болумларын игилендирирге белгиленеди.

Жыл сайын 5 миллион сабийни саулугъуна къараллыкъды. Аны бла бирге социал инфраструктура айнытылады: школла, сабий садла, чыгъармачылыкъ арала ишлетиледиле.

Социал себеплик кючюн тас этмейди. Санкцияла кийирилген кезиуде да социал политика тохтамагъанды. Битеу салыннган борчла толтуруладыла, инсанлагъа себепликни системасына жангы мадарла эм программала кийириледиле.

Энчи аскер операциягъа къатышханлагъа эм ветеранлагъа болушлукъ. «Единая Россия» Къырал Думаны къауумуна СВО-гъа къатышханладан уллу къауумну кёргюзтеди. Ветеранланы эркинликлерин къоруулаугъа бурулгъан 160 закон къабыл кёрюлгенди. Дагъыда энчи аскер операциягъа къатышханлагъа жангы усталыкъгъа юйренирге, кесине бизнес ачаргъа сюйгенлеге болушхан программа тамамланады.

Баш байлыкъ адамладыла, аланы ырахматлы жашаулары, юйюрлеге болушлукъ, къыралны келир кюнюню ышаннгылыгъын жалчытыу. «Единая Россияны» халкъ программасында инсанлагъа себеплик жаны бла борчла барысы да толтуруллукъдула.

Бюгюн къыралыбызгъа къоркъуула бардыла. Ата журтубузну эм инсанланы сейирлерин сакъларгъа, кесини ызындан элтирге, башчылыкъ этерге онгу жаланда халкъ бла бирге болгъан, адамла бла бирге сынауладан ётген, кесин керти ишледе кёргюзтген политика кючю барды.

Сайлаугъа къатышыргъа чакъырадыла

Къабарты-Малкъар Республиканы Айырыу комиссиясы билдиргеннге кёре, «Эм иги айырыу участок-2026» деген эришиу башланады. Аны мураты – республиканы айырыу комиссияларыны ичинде шёндюгюлю, адамла къыйналмай жумушларын тамамларча эм заманны да излемине келишген эм иги айырыу комиссияны сайлауду. Башхача айтханда, сизни айырыу участогугъуз тюз сагъат кибик ишлей эсе, айырыучуланы онгларын билип, ала жумушларын тамамларгъа тийишлисича къайгъыра эсегиз эмда айырыула бардырылгъан кюнледе аланы байрамгъа ушатып ётдюрюрге кюреше эсегиз, бу конкурс сизге деп къуралгъанды.

Эришиую быллай бёлюмлери бардыла. Акъыллы участок деген бёлюмде къол кётюрюу жумушну, чырмаусуз терк бардырыу эм хар затны да адамлагъа таплыкъгъа деп къурагъанлагъа деп эс буруллукъду. Айырыулагъа къатышханлагъа бирча онгланы къурау деген бёлюмде айырыу комиссияла айырыулагъа къатышханланы хар тюрлюсюне да тенг онгланы къалай къурагъанларына къарарыкъдыла. Чыгъармачылыкъ участок деген бёлюмде айырыула баргъан кюнлени чынтты байрамгъа къалай бургъанларына, къонакъбайлыкъ эм башха жарыкъ башламчылыкълагъа да эс буруллукъду.

Эришиуге деп хазырлагъан материалланы Къабарты-Малкъарны Айырыу комиссиясына 7 сентябрьден башлап 12 октябрьге дери келтирирге боллукъду. Бу конкурс бла байламлы битеу излемле КъМР-ни Айырыу комиссиясыны сайтында басмаланыпдыла.

Адамла оюмларын къоркъуусуз халда туура этерча

Россей Федерацияны Ара айырыу комиссиясыны (ЦИК) таматасыны орунбасары Николай Булаев къыралны регионларыны башчылары бла бардырылгъан кенгешледе къол кётюрюу кюннге хазырланыу къалай баргъаныны юсюнден хапарлагъанды. Жыйылыулагъа РФ-ни субъектлерини баш оноучулары, федерал къырал органланы жер-жерли управлениялары таматалары, федерал округлагъа кирген субъектлени айырыу комиссияларыны председательлери, андан тышында регионланы къырал эмда жер-жерли самоуправление органларыны келечилери къатышхан эдиле, деп айтылады ЦИК-ни сайтында чыкъгъан билдириуде.

«Энди бардырыллыкъ айырыула бек къыйын болургъа ушайдыла, нек дегенде аладан бизни къыралыбызда бек кёп зат къалады. Аны себепли бу жумушну эсеплери Россейни кючлю этер ючюн, биз къолубуздан келгенни аямазгъа керекбиз, деп мен алай ойлайма», — деп чертгенди Николай Булаев.

Кесини сёлешиуюнде ол быйыл 20 сентябрьге белгиленнген айырыулагъа хазырланыу къалай баргъаныны юсюнден шартла бла шагъырейлендиргенди. Ол санда кандидатланы санын эмда политика партияладан кандидатланы тизмелерин туура этгенди, жашагъан жерлеринде эмда электрон халда къол кётюрюрге сюйгенледен берилген заявлениялары юсюнден да билдиргенди. Кенгешледе «Выборы» 2.0 къырал автоматизация системада къол кётюрюучюлени эсеплеген эмда аны башха кесеклерин игилендириуде жетишимлени да энчи ачыкълагъанды ол.

«Къол кётюрюуде хайырланылгъан мекямлада къоркъуусузлукъну битеу власть органла бирикмей тамамлагъан къыйын боллукъду. Алай къалгъан бир айны ичинде биз регионлада коллегаларыбыз бла бирге аямай кюрешип, кесини оюмун ачыкъларгъа сюйгенлеге ол къоркъуусузлу болурча этерге таукелбиз», – дегенди ЦИК-ни таматасыны орунбасары.

Айтханына кёре, бу жаны бла бардырылгъан ишге айырыуланы къурагъанланы электрокюч бла къыстырыкъ халда жалчытыу, энтта да металлодетекторла орнатыу эмда къол кётюрюу жумушну къошакъ амалланы хайырланып тамамлау да киреди.

«РФ-ни Федерал Жыйылыууну Къырал Думасына депутатла айырыуну юсюнден» 2014 жылда 22 февральда чыгъарылгъан 20-ФЗ номерли Федерал законнга тийишлиликде хакъсыз басмаланады.

Эсде тутуу

Басхан сууну боюнундан – уллу дуниягъа

Къабарты-Малкъарны халкъ поэти, жазыучу, драматург Адам Огурлуевич Шогенцуков 1916 жылда Орус Басханда туугъанды. Бир заманда анга - Кучмазокъ къабакъ, артда Басхан къала дегендиле. Анда эл школну тёрт классын бошагъанлай, атасы аны Ленин окъуу шахарчыкъда келтиргенди. Анда жети классны, ызы бла педтехникумну да бошап, Адам 1936 жылда андан устаз болуп чыкъгъанды. Ызы бла Бештауда Къабарты-Малкъар педагогика институтха кирип, анда окъугъан да этгенди, ана тилден дерсле да бергенди. Окъуп къайтханлай, аны туугъан элинде школгъа завуч, ызы бла директор этгендиле.

Жазыу иш бла студент заманындан кюрешгенди. 1939 жылда аны СССР-ни Жазыучуларыны союзуна тийишли кёргендиле.

Уллу Ата журт уруш башланнганда, ары кетип, аны ахырына дери Адам Огурлуевич фронтда болгъанды. Къазауат жоллары аны Кавказдан Чехословакиягъа, Венгриягъа дери элтгендиле. Анда этген жигитликлери ючюн иги кесек орден, майдал бла да саугъаланнганды. Аладан энчи айтырча – Ата журт урушну биринчи даражалы ордени бла.

Андан къайтхандан сора, Адам Шогенцуков илму-излем институтда тамата илму къуллукъчу болуп фольклор жаны бла ишлегенди, пединститутда дерсле бергенди.1954 жылда аны Къабарты-Малкъарны культура министрини къуллугъуна салгъандыла

1958-1960 жыллада уа Москвада адабият курслада окъугъанды. Андан сора - «Ошхамахо» журналны баш редактору, солургъа кетгинчи 20 жылны Къабарты-Малкъарны Жазыучуларыны союзуну таматасы болуп тургъанды. Ол кезиуде жамауат жашаугъа да тири къатышханды, бир ненча кере депутатха айырылгъанды. Аны «От сердца к сердцу», «Предгрозье», «Доброта земли», «Земная радость», «След в сердце», «Дороги», «Поющее зерно», «Всю ночь шел дождь» деген эм башха акъ сёзлю, «Весна Софият», «Назову твоим именем», «Светлое окно», «Встреча», «Погожая осень», «Ложь без ног», «Обида Куны» деген къара сёзлю китаплары чыкъгъандыла.

Назмуларында бла поэмаларында Адам Шогенцуков урушну бла мамырлыкъны, адамны бла табийгъатны, сюймекликни, урунууну юслеринден жазгъанды. Стиль жанын алып къарасанг, башха аз адам санлы халкъладача, тамам ол заманда башланнган эди къабарты поэзияда да акъ сёзню, поэма, лирика, эпика, инсан поэзия деп, жанрлагъа бёлюу. Аланы къайсында да ишлеп, Адам Огурлуевич сонет форманы да биринчи юлгюлерин жазгъанды. Бу тюрлю назмула лирика сезимни жюрютгенлерин эрттеги италиялы, француз, ингилиз сонетледе – аланы биринчи туугъан жерлеринде – кёрюп турабыз. Болсада, ёсюню, айныуну ахыры жокъду. Адам Шогенцуковну сонетлерини темасы къайда кенгди: сюймеклик, уруш, табийгъат, урунуу...

Кесим танып айтама, жумушакъ, жууаш адам болуучу эди Адам Шогенцуков. Поэзиясы да анга ушайды. Бирде уа, аны ич дуниясын ача, назму кенглигинде эсингде жашап турлукъ суратла къурайды. Заманны излемине кёре, къыралда болгъан жангылыкъланы, сёз ючюн, Басхан ГЭС-ни уллу къурулушуну, колхоз жашауну, махтап да жазгъанды поэт. Ол кезиуде кёпле жаза эдиле алай. Ол назмуланы заманлары кетгенди дейдиле, болсада алада бизни тарыхыбыз сакъланнганы хакъды. Аны бла бирге халкъны жюрек кётюрюмлюгю да.

Озгъан ёмюрде адамланы жашаулары къалай эсе да артыкъ магъаналы эди. Ахчасыз-бохчасыз, омакъ юйсюз, бийик къуллукъсуз болуп тургъанлай да, ала насыплыла, кенг жюреклиле, таукелле эдиле. Биз бюгюн, харкюнлюк керегибизни излетген къайгъыла басып, жашауну, жууукълукъну-тенгликни алача сюялмайбыз, багъалай билмейбиз. Поэтни назмуларын, поэмаларын окъугъан ол шартланы кёз аллына келтирмей амалы жокъду. Сюймекликни юсюнден да ол аламат жазгъанды:

Санга кюннге баргъан кибик бардым.
Угъай дединг, кече бетин алдынг.
Кечеча, сюелдим ол сен келлик жолда,
Алай... келди жарыкъ, анда сен тас бола...

Мен ай болама деп не кюрешдим санга!
Сен, жан да аурутуп, былай айтдынг манга:
– Шо, бош алай бир сюй! Адамча сюй мени!
Не ай, не кюн болуп, къыйнамай кесинги.

Поэт табийгъат суратлауну устасы эди:

Басхан сууу туура къууанчында
Бийикледен келеди сюзюлюп,
Кюнден толу къарлы аушунда
Къайын терек турады сюелип...

Неда:

Жаз жылыу сууп, кетип барады,
Къарагъанча кюн да тумандан,
Бийикден къанат тауушу чыгъады,
Турнала кетедиле мындан...

Таулагъа аталгъан да кёп эсде къалырча назмусу барды поэтни: «Лермонтов», «Булутла къалынлыгъында», «Таугъа чыгъыу», «Жылларым – мени тауларым», «Бийикле», «Къая» эм башхала. Назмучу тауланы бек сюйгенди, аланы кёп тюрлю суратларын да этгенди.

Адам Шогенцуков къара сёз бла жазгъан повестьлери бла айтылгъаны сёзсюздю. Жаш заманыбызда аны «Сени атынгы атарма» деген повестин бирден бирге ётдюре, алай окъугъаныбыз эсимдеди. Мусабийни бла Залинаны ариу сюймекликлери алай юзюлгенине, аланы насыпсыз къадарларына жарсымагъан болмаз эди. Аны, «Софиятны жазы» деген повестьни да орус тилге кёчюрюлгенлери жазыучуну къыралыбызны не жеринде да танытханды. Анга келген къагъытланы саны жокъ эди.

Жазыучуланы союзуну башчысы болгъан къадарда, ол къолуна къалам алгъаннга сансыз болмагъанды. Жаш жазыучуланы да таймай кеси бийигине кётюрюрге кюрешгенди. Анда Къайсын бла Адам ишлеген кезиуде Союзну хауасы окъуна башха эди. Юйюрлери бла жазыучуланы солуу юйлеринде отпускларын ётдюргенле бюгюн да эсгередиле аны. Узакъ-жууукъ жерле бла байламлыгъ а?! Ол кеси жазыучу нёгерлери бла Тюркде, Венгрияда, Австрияда, Ливанда, Финляндияда, Сирияда, Германияда, Болгарияда, Польшада да болгъанды. Аны назмуларын Наум Гребнев, Инна Кашежева, Римма Казакова, Борис Дубровин, Семён Липкин, Михаил Киреев, башхала да кёчюргендиле орус тилге.

Къалайда жашасала да, жазыучула бир бирге къарындаш болгъанларын унутмагъан жылла эдиле ала. Студентлеге стипендия къурап, кёчюрмеле берип, аны бла онг тапдырыргъа кюреше эдиле Союзну таматалары. Бир къаум жаш адам жетип, Союзну къауумлагъа бёле башлагъанда, сёзсюз, кёплени жюреклерине жара тюшген эди. Уллу жазыучулагъа жандауурлукъ, хурмет этиу болмай, адеп-къылыкъ тозурап, аланы фахмуларын малтаргъа, махтауларын сыйырыргъа кюрешгенле аны ючюн бийик болмадыла. Тышында игилерибизни эсгере, алагъа жарыкъ бола эселе да, таныш тургъанла уа ол кюнлени унутмайдыла. Ол къыйын кезиуде Адам Огурлуевич, сагъыш этмей, сёзюн айтмаучу жууаш адам, къалай жарсыгъаны эсимдеди. Алай ол заманда да аны бетинден жылыу ургъан нюрю, жууашлыгъы, жумушакъ ышарыуу кетмегендиле. Ол ич таукеллигин тас этмегенди, хар не да тап болуруна ийнаннганды. Аны жанында сабыр шошлукъгъа тынгыларгъа, андан юйренирге кёпле киргендиле ишчи отоууна.

Адам Шогенцуков кёзлери кюле тургъан, мангылай жарыгъы узакъдан танылгъан, тёгерегин ырахатлы эте билген поэт эди. Бюгюн ол шартла аны назмуларын да жарытадыла.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Тау эл

Герпегеж

Адамла туугъан, жашагъан эллерин билирге сюедиле. Аны тарыхын, таурухун. Ол эл, тийре бла байламлы хапарланы да. Бизни эллерибиз бла байламлы уа кёп таурухла жюрюйдюле.

Бу хапарыбыз да Герпегежни юсюнденди. Артыкъ уллу болмагъан элибиз - Хасаниядан 11-12 километр жол. Бюгюнлюкде анда эки жюзден артыкъ юй барды.

Бу кюнледе элде эм абадан эр киши Биттирланы Таусогъа тюбеп, элни юсюнден хапар соргъан эдим. Ол Герпегежни жангыдан къуралгъанындан башлап, бюгюнлюкге дери жашауун кёзю бла кёрюп келеди. Бу хапар ол айтханнга кёре жазылады.

Таусо 1930 жылда Холамда туугъанды. Ата юйюрю бла Герпегежге 1940 жылда кёчгенди. Ары дери уа анда къауум малкъарлы юй болгъанды. Ала уа бери къачан, къалай келген эдиле?

1938 жылда Огъары Малкъардан Гитче Къабартыгъа - Урожайное элге - жыйырма бир юй кёчюрюледи. Анда жангы жерлени ишлерге адам керек болгъанды. Ала анда эки жылгъа жууукъ турадыла. Таудан баргъанлагъа ол жерни хауасы, сууу жарашмай, маллары къырылып, адамлары безгек болуп, къаты ауруйдула. Сора артха Малкъаргъа тебирейдиле. Улоулары болмай, андан Къашхатау бла Герпегеж ортасында Юч-Къолгъа дери жаяу келгендиле. Алайда олтуруп, солуй тургъанлай, Мокъалаты Азрет бла эки уллу къуллукъчу келедиле. Азрет ол заманда Къабарты-Малкъарны Баш Советини Президиумуну председатели эди.

Алгъа ала коммунистле бла хапар айтадыла, артда барысы бла да. «Герпегежни Тёбен Малкъаргъа бергенбиз. Андан бери келип, нартюх, картоф ёсдюрюп, ары элге элтип турадыла. Алай этмез ючюн, былайда эл къурарыкъбыз, Зылгыны бери кёчюрюрге деп турабыз. Сиз да, Малкъаргъа бара турмай, былайда къалыгъыз. Юй-журт ишлерге болушурбуз», - дейди Азрет.

Алайда жыйырма бир юйден экиси Огъары Малкъаргъа къайтадыла. Онтогъузу Герпегежде къаладыла. Аланы араларында Османладан, Герийладан, Бёзюладан, Уяналадан, Къадырладан, Темуккуладан, Заныколадан бар эдиле.

Ол заманда нартюх бир къарыш жерден ёрге чыгъып эди. Алай бла ол адамла Герпегежде тохтайдыла. Бахча ишлеге къарай турадыла. Кюз артында нартюхню оргъан кезиуде Холамдан алтмыш юй кёчюп келедиле.

Ол кезиуню юсюнден Таусо былай эсгереди:

- 1940 жылны кюз арты, элде уллу жыйылыу болады. Ары келедиле Мокъаланы Азрет, биргесине Биттирланы Къади. Ол а адамланы бир элден башхасына кёчюрген комитетни къуллукъчусу эди. Ала айтадыла сизни жеригиз такъырды, Герпегежде эл къурарыкъбыз, сиз ары кёчюгюз, деп. Адамла уа Герпегежни жери такъырды, бичен ишлерге, мал тутаргъа Риуачиле тийресин беригиз, деп тилейдиле. Мокъа улу анга ыразы болады. Риуачиледен сора ол тийреледе Крандухну, Хасаубатны, Жыгъышны, Тутунну, Буторуну, Ылыгъыны, Уллу, Гитче кёллени эм дагъыда бир къауум жерни береди.

Ары дери уа Герпегежге Огъары Малкъардан Зылгыны кёчюрюрге деп тура эди. Алай биреулен Азрет Зылгыны Герпегежге кёчюрюп, аны жерин Къоспартыгъа ётдюрлюкдю, деген жалгъан хапар жаяды. Андан сора зылгычыла кёчерге унамай къаладыла.

Иш алайгъа бурулгъандан сора, баргъан эди Азрет Холамгъа. Алай бла къыркъынчы жыл кюзде Холамдан Герпегежге алтмыш юйюр кёчеди.

Андан сора Эл совет, колхоз къуралады. Эл советни председателине Кючмезланы Ибрагимни айырадыла. Колхозну таматасы уа Кючмезланы Таусолтан болады, Бёзюланы Сейдуллах - парторг.

Элде фермала, жерчиликде урунгган бригадала къураладыла. Эл тийресинде картоф, нартюх, зынтхы ёсдюредиле. Жайда малларын жайлыкълада тутадыла. Анда эки жау-бишлакъ заводлары бар эди, алада чыгъарылгъан жау-бишлакъны Герпегежге келтирип, складлада тутхандыла, кюз артында уа адамлагъа иш хакълары ючюн юлешгендиле. Андан сора да, колхозда болгъан берекетден юлешгендиле. Бир жыл а тайла окъуна берген эдиле.

Сабийле, школдан сора фермалагъа барып, бузоула кюте эдиле. Алагъа да хакъ жазыла эди. Элде нартюхню кёбюрек ёсдюрюп, трудоденьнге андан да бергендиле. Нартюхню уа адамлагъа уллу ёгюз арбала бла ташыгъандыла.

Адамла бирча ишлегенлерини хайырындан, элде ара мюлк терк айнып тебирейди, эки суу тирмен да ишлейдиле. Суу бузлагъынчы, эллиле нартюхлерин, будайларын алада тартып тургъандыла. Къышхыда уа, суу бузлагъандан сора, Бабугентни башында Ийисли сууда тирменнге элтгендиле, ол суу къышда да бузламай эди.

Элде кимге да табыла эди иш. Ишине кёре хакъы да берилгенди. Адамланы къолайлары ёсюп, колхоз ишден сора да, кеслерине юй-журт да ишлейдиле, окъуугъа да уллу эс бурадыла.

Элде юч къурулуш бригада бар эди, колхозгъа журтла ишлегенден сора да, адамлагъа да болуша эдиле ала. Элде уллу мектеп да ишленип, сабийле ары окъургъа жюрюйдюле. Биринчи устазла Геляхланы Фатима, Кючмезланы Ханифа, Созайланы Мариям бла Шамса болгъандыла.

Урунууда, окъууда да эл кюнден-кюннге айныйы барады, адамлада жарыкълыкъ да кёп, тюз бир юйюрдеча. Бир адамда уллу иш башланса, битеу эл хазыр эди анга болушургъа. Биреулен бичен келтирсе, сенеклерин да алып, къоншула жетип, терк окъуна къалап бошар эдиле. Не уа юй-журт ишлегенде, эл жыйылып къалгъанды.

Колхоз ишде да къаты урунгандыла адамла. Хар юйге колхоз бахчадан жер юлюш берилгенди. Тиширыула бешиклерин кётюрюп бара эдиле ишлерге. Сабийлерин тынчайтып, кюннге 12-13 сотка нартюх бахчаны чагалагъандыла ала. Эр кишиле уа кюннге гектардан артыкъ жер чалып болгъандыла. Башында айтханымча, адамла иш кёллю болуп, урунганларыны хайырындан, колхозну мюлкю да ёсгенди, адамланы къолайлары да.

Жарсыугъа, ол жашау кёпге созулмады. Башланды Уллу Ата журт уруш. Къолунда сауут туталгъан эр кишиле къазауатха кетгендиле. Аланы ишлерин, жумушларын тиширыулагъа, сабийлеге этерге тюшдю.

Андан сора уа кёчгюнчюлюк башланды. Элни жартысы - Къазахстаннга, къалгъанлары уа Къыргъызстаннга тюшдюле. Адамла анда эл мюлкде, къурулушда урундула. Топуракъ юлюшлери анда болгъанла ол жерледе къалдыла. Сау къалгъанлары эллерине жыйышдыла.

Азиядан къайтып келгенден сора, элде ингир школ да ачылгъан эди. Адамла колхоз ишден окъургъа келе эдиле. Кёп жылланы математикадан окъутуп тургъан оруслу тиширыу Анна Николаевна Жукова былай эсгере эди: «Герпегежчиле сау кюн колхозда урунуп, ингирде уа школгъа келе эдиле. Улбашланы Азнор къобуз согъа эди, арып тургъан адамла сагъат той этип, окъуугъа андан сора кире эдиле. Аланы жашаугъа аллай бир итиниулюклери бар эди, мен аны жаратып, бу элде къалгъан эдим».

Ахыры 4-чю бетдеди.

Билим

Быйыл окъуугъа киргенле бла – ачыкъ ушакъ

Окъуу жылны аллында Къабарты-Малкъар университетде ректорну къуллугъун толтургъан Юрий Альтудов биринчи курсда окъурукъ хунерли студентле бла тюбешгенди. Быллай студентле уа талай жылдан бери мында ахшы тёреге айланнгандыла.

Быйыл КъМКъУ-гъа Бир къырал сынаулада бийик баллагъа тийишли болгъанладан жюз адам киргенди. Аланы арасында алтаулан а башха-башха дерсленден 100 балла алгъандыла. Тюбешиуню кезиуюнде ачыкъ ушакъ баргъанды эмда студентле билирге излеген затларыны юслеринден соруула бергендиле, окъуу юйню онгларын да билгендиле.

Тюбешиуню ача, Юрий Альтудов университетни бийик жетишимлерини юслеринден айтханды. «Интерфакс» билдириуле агентствода басмаланнган бийик окъуу юйлени Миллет рейтинглерине кёре, 2026 жылда КъМКъУ топ-50 тизмеге тюшгенди эмда, Россейни эм ахшы вузларыны RAEX-100 рейтингине къошулуп, кесини даражасын бегитгенди. Андан тышында да, университет академиялы алчылыкъны «Приоритет-2030» программасына киреди, аны алайлыгъы уа ышаннгылы илму проектлени айнытыргъа онг берликди.

- Биз хар жаш адамгъа да кесини хунерин ачыкъларгъа, айнырга да амал болурча энчи онгланы къурайбыз. Муратыбыз: ала окъууларын бошар заманнга ахшы билимли эмда кеслерини жерлерин тапхан устала болурча юйретиудю, - деп чертгенди Юрий Камбулатович.

Кесини билимини юсюнден соруугъа жууап бере, анга къыралны юч белгили университетинде окъургъа къадар насып бергенин айтханды. Ол, КъМКъУ-да, МИФИ-де, МНЭПУ-да билим алгъанын хапарлай, Советлени къыралыны кезиуюнде хунерли жаш тёлюге тутхучлукъну, къайгъырыуну да эсгертгенди. Студентле тургъан жерге келип, Нобель атлы саугъагъа тийишли болгъан Николай Басов жаш адамла бла энчи халда тюбеп, ала бла ушакълашып, илму жаны бла сейирлерин къозгъаргъа, ангыламагъан затларын тюшюндюрюрге къошумчулукъ этгенини юсюнден айтханды.

Ушакъны кезиуюнде энчи эс тарихли технологияланы эмда жалгъан акъылны айныуларына бурулгъанды. Юрий Альтудов окъуугъа энди кирген жашлагъа бла къызлагъа хар неге да эс бурургъа, сейир этерге чакъыргъанды.

- Сизни баш борчугъуз: соруу тюз бере билиудю, эшитген, билген затыгъызны магъанасыны юсюнден сагъышланыуду. Жалгъан акъыл сюймеклик, ийнаныу, адамланы арасында бир бири бла келишиу дегенча темалагъа сейирсиналмайды, соруу да салалмайды, бу жаны бла сизни ангылауугъуз кючлюрекди, - дегенди.

КъМКъУ-ну жетишимлерин белгилей, окъуу юйню таматасы тёрели университетни илму ызларыны бирлешиуюн чертгенди. Юлгюге уа вузну Россейни Минпромторгуну эл мюлк эмда авиациялы техникалагъа резин чархланы жарашдырыр ючюн жангы къатышмаланы (смесь) чыгъарыу жаны бла уллу эришиуюнде хорламын келтиргенди.

- Ол борчну тамамлар ючюн, жаланда химия неда физика бла чекленип къалынмагъанды, анга филологла, жалгъан акъыл жаны бла устала да керек болгъандыла. Аллай дисциплинала аралы къауумну уа къураргъа жаланда тёрели университетни келликди къолундан, - деп ангылатханды окъуу юйню башчысы.

Тюбешиуде, андан сора да, вузда хунерли жаш тёлюге тутхучлулукъ этиуню алагъа деп къуралгъан онгларыны юслеринден да эсгертгенди. Былайда сёз бийик балла бла окъуугъа киргенлеге эмда халкъла аралы илму конференциялада жетишимли болгъан студентлеге бёлюнген ырысхы саугъаны юсюнден баргъанды.

«Приоритет-2030» программагъа къошулгъаны бла бирге, КъМКъУ «Сбербанк» ПАО, «Яндекс» эмда «Тинькофф» компанияла бла, «Курчатовну институту» Миллет тинтиу ара бла да байламлыкъланы тири айнытады. Аладан экспертлени университетге дайым да келгенлери энди тёреге айланнганды. Ала, студентлени алчы практикала эмда технологияла бла шагъырейлендирип къалмай, кеслерин проектлерине къатышырыкъ хунерли жаш адамланы да излейдиле.

Юрий Альтудов жашланы бла къызланы алчылыкъны ышанларын айнытыргъа, университетни жашауына тири къатышыргъа чакъыргъанды. Ахырында уа тюбешиуге жыйылгъанла барысы да бирге суратха тюшгендиле.

ТРАМЛАНЫ Зухура хазырлагъанды.

Къууанч

Адамланы бирикдирген байрам

Чегем районну администрациясындан билдиргенлерича, кёп болмай Россейни халкъларыны тиллерини кюнюне аталып Чегемде Хорламны паркында «Мени юйюрюм – Россей» деген этнофестиваль бардырылгъанды.

Эсге сала айтсакъ, быйыл бу байрам Россейни Президенти Владимир Путинни башламчылыгъы бла биринчи кере белгиленеди. Ол ана тилибизни магъаналылыгъын, тёлюлени байламлыкъларын, къыралыбызны халкъларыны маданият хазналарын сакълаугъа уллу жууаплылыкъны эсге салады. Тил, адет-тёреле, миллет кийимле - ала бары да миллетни маданиятын, энчилигин кёргюзген шартладыла. Бу затла къайсы миллетни да бетин ачыкъларгъа себеплик этедиле.

Ол кюн къонакъланы бай программа сакълагъанды. Ол санда миллет арбазла къуралгъандыла. Аланы

миллет, тарых энчиликлери, ашлары кеслерине кёплени тартханды. Андан сора да, эртте заманланы адырлары, миллет кийимле, къолдан усталаны багъалы темирледен бла ташладан этилген аберилери эм башха ишлери да къараучуланы сейирге къалдыргъандыла. Бирбирле уа, мастер-класслагъа къатышып, кеслерини хунерлерин ачыкъларгъа да угъай демегендиле.

Ызы бла районну артистлери, окъуучула эм устазла да къатышып, уллу концерт программа болгъанды. Сахнадан айтылгъан орус, къабарты, малкъар тилледе жырла, назмула къараучуланы кёллерин алгъандыла.

Саулай алып айтханда, фестиваль ана тилни багъалыгъын, аны сакъларгъа эм ёсе келген тёлюлеге да юйретирге кереклисин къайтарып эсге салгъанды.

Ангылатыу

Ата-аналагъа себепликге

КъМР-ни Урунуу эмда социал къоруулау министерствосундан билдиргенлерине кёре, быйыл республикада 5,5 мингден артыкъ юйюрге сабий сад ючюн компенсация берилгенди. Аллай болушлукъ сабийлери къырал неда муниципал учреждениялагъа жюрюгенлеге этиледи.

Алай бла жылны башындан бери сагъынылгъан ахча сегиз мингден артыкъ сабийге тёленнгенди. Саулай алып айтханда, аны ёлчеми 65 миллион сомгъа жетгенди.

Аны бла бирге буруннгу жылдан бери Къабарты-Малкъарда жашагъан кёп сабийли юйюрлени садик ючюн арталлыда тёлемезге эркинликлери барды. Башхаланы юсюнден айтханда, юйюрню айгъа файдасы регионда жашау этерге жетерик ахчаны эм аз ёлчемине жетмесе, тёлеген ахчаларын къайтарырча заявление берирге боллукъдула. Аллай кезиуде къырал биринчи сабий ючюн ахчаны 20 процентин, экинчисине уа 50 процентин къайтарады.

Эсге сала айтсакъ, тийишли заявлениянны жашагъан жерлеринде Къырал эм муниципал жумушланы тамамлагъан кёп функциялы эмда Урунуу, иш бла жалчытыу эм социал къоруулау аралада берирге боллукъду.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

Герпегеж

Ахыры. Аллы 3-чю бетдеди.

Андан сора да, ол жыллада элде он класс школ да ачылады. Элден устазла да бар эдиле: Бачиланы Биляка, Гуртуланы Ахмат, Бёзюланы Биляка, Кючмезланы Букъминат, Улбашланы Зоя, Къадырланы Халимат, Жылкъыбайланы Магомет, Жантууланы Рая, Бёзюланы Фазилят, Гуртуланы Надежда, Герийланы Дина. Тышындан келген устазла: Мечиланы Малик – ол школну директору эди, Гажонланы Малик, Гузеланы Исхакъ, Левицкая Надежда, Жукова Анна эм башхала.

Болсада элни эл этген аны ишчи адамлары эдиле. Малчылыкъда, жерчиликде урунганла, механизаторла. Аланы да бир къауумун сагъынайыкъ. Кёп жылланы колхозда баш инженер болуп тургъан Кючмезланы Хаким, шофёрла Кючмезланы Хусей, Биттирланы Чапай, Даутланы Таука, Моллаланы Къурманбий, Биттирланы Юсюп, Гуртуланы Хутай, Созайланы Агу, Гергъокъланы Хусей, Кючмезланы Танай, Кючмезланы Абукаш, Биттирланы Хусей, дагъыда кёпле.

Герпегеж тийресинде бузулгъан немис танк табылгъан эди. Кючмезланы Хаким аны моторун тешип, жарашдырып, Владикавказдан генератор келтирип, элде агъач жаргъан быхчы къурагъан эди. Жангы юй-журт ишлей тургъанлагъа ол бек болушханды.

Юй ишлеген болса, изеу жыя эдиле. Колхоз ишден бош болгъанла келип болушхандыла. Хар адам кесини ишчи кереги бла, агъач усталары къоллары бла балталары, быхчылары бла келе эдиле. Къурулушдан ангылауу иги болгъан оноу эте эди, къалгъанла уа ол айтханны тамамлай эдиле. Изеу жаш адамланы ишге юйретгенди, бирикдирген да этгенди.

Ара мюлкню айнытыугъа уллу кюч салгъанла уа малчыла эдиле. Элде сауулгъан фермала, къой сюрюуле, жылкъы да болгъанды. Бирлери эл тийресинде тургъандыла, жаз башында уа жайлыкъгъа чыкъгъандыла. Сюрюучюле кеси малларындан эсе ара мюлкню малына артыкъ эс бургъандыла, къоранч этмей, юсюне къоша. Малчыладан эсимде къалгъанладан къауумун эсгерейим: Бёзюланы Хаким, Биттирланы Борис, Гергъокъланы Бийсолтан, Заныколаны Сегибат, Созайланы Ахыя, Бёзюланы Назир, Кючмезланы Азикат, Биттирланы Шамшюдин, Кючмезланы Хасан, Биттирланы Окъуп, Биттирланы Юзейир, Кючмезланы Абдул-Керим, ол артда СССР-ни Президиумуну Баш Советини депутатына да айырылгъан эди.

Колхозда мал кёп эди, анга аш да кёп керек бола эди. Эл тийресинде чалынмай бир къарыш жер къалмагъанды, тау жайлыкъда уа кёп бичен ишлегендиле, кюннге гектардан артыкъ жер чалгъанла бар эдиле. Колхозгъа он гебен берселе, аладан жангыз бири жете эди хакъларына. Анга кёре силос да этилгенди. Биринчи жыллада силос кесген агрегат ишлеген эдиле. Тиширыула аны бла нартюхню къабугъын кесдирип, уакъ тууратып тургъандыла. Къыйын иш эди ол, алай элни адамы аны да бардыргъанды.

Малчыланы юслеринден айтханда, завфермаланы да эсгерейик: Бёзюланы Керим, Къадырланы Муталиф, Кючмезланы Борис (Маммаш), Созайланы Хусей, Уяналаны Зейит, Кючмезланы Абдул-Керим, Ёлмезланы Магомет, Бёзюланы Абдулла, Биттирланы Мухарбек.Бу адамла ишлеген заманлада малланы кёрмючлеге элтип тургъандыла, андан бири да саугъасыз къайтмагъанды. Ол а мал аш эркин болгъандан эди. Керимни къолунда кесим да ишлегенме. Эрттенликде малчыланы жыйып: «Жашла, иги ишлегиз, къыралыбыз бай боллукъду, къыралыбыз бай болса, биз да ач боллукъ тюйюлбюз», - деп. Хар адам ишин кёл салып бардыра эди, абаданла жашлагъа кёз-къулакъ бола, юйрете, болуша тургъандыла. Ол да адамланы бирикдирирге, бир бирге хурмет этерге себеплик эди.

Элде уа иели мал да кёп эди, сауулгъан ийнеклени эл тийресинде тутхандыла. Кёп жылланы сюрюучюле Ёлмезланы Мусабий, Кючмезланы Мухаммат, Гуртуланы Токаш, Гайыланы Муталиф эм башхала болгъандыла.

Элде жыл сайын жаз башында, кюз артында уллу жыйылыула ётгендиле. Анда жер сюрюп башланнганда, къайда къаллай мирзеу салып, кюз артында аны оруп, жыйып бошагъынчы, уллу, гитче ишле барысы да сюзюле эдиле, бири унутханны бири айта, кёпле оюмларын айта эдиле. Ол да элни бирикдирген шартладан бири эди. Бирликде уа хар заманда тирлик болады.

Маллагъа къарагъан докторла да ишлерин билген устала эдиле. Ол санда Улбашланы Абдулла, Габоланы Лелюкай, Созайланы Оюс. Ала кимни ненча малы болгъанын биле эдиле, заманында дарман салып, жууундуруп тургъандыла, анга кёре колхозну малын да. Къуру эл ичинде угъай, тау жайлыкълагъа дери барып. Азиядан къайтхан жыллада улоу болмай бютюнда къыйын эди, кёп жерлеге жаяу барыргъа тюше эди. Герпегежден тау жайлыкълагъа тууар тузну сыртларына кётюрюп, элтип тургъандыла.

Элде чыракълагъа къарагъан а Гуртуланы Хусей эди. Кёп жылланы ишлегенди анда, артда юйюрю бла Акъ-Суугъа кёчгенди.

Элни юсюнден айтханда, тюкенни да сагъынайыкъ. Анда уа Созайланы Абукей бла Роза ишлегендиле. Элде той-оюн, къурманлыкъ болса, ары керек затланы тюкенчиле келтирип тургъандыла.

Маданият юйню даражасы да бийик эди. Жантууланы Хусей аны таматасы болгъанда, ары кёп сабий тепсерге, жырларгъа юйренирге жюрюй эдиле. Османланы Фатимат директорлукъ этгенде уа, театры да болады. Артда анга халкъ театр деген сыйлы ат да берилген эди.

Герпегежни юсюнден айтханда, элге, колхозгъа къыйын салгъан кёплени атларын сагъыныргъа боллукъду. Аланы барысын да бу хапарыбызда сыйындыралмакъ, алай бир къауумларын а айтыргъа тийишлиди, ол санда Созайланы Кажок, Моллаланы Къалмукъ, Кючмезланы Афой, Гайыланы Къадау, Улбашланы Азнауур, Гайыланы Муталиф, Жылкъыбайланы Къазий, Бёзюланы Къазий, Жаболаны Мухаммат, Кючмезланы Ибрагим эм башхала.

Хар мюлкню башчысы болады. Аны тюз оноууна кёре иш хайырлы бардырылады. Колхозну ишине да оноу этгенле аны председательлери эдиле. Герпегежни «Шуёхлукъ» колхозуну кеси заманларында председательлери была эдиле: Созайланы Идрис, Мокъаланы Абука, Кючмезланы Борис, Герийланы Ахмадия, Кючмезланы Ахмат, Бёзюланы Чачий, Биттирланы Мустафа, Ёлмезланы Хадис.

Герпегежде колхоздан сора агъач мюлк да бар эди. Колхоз чачылды, агъач мюлк а турады. Аны биринчи таматасы Османланы Мурадин эди, аны орунбасары – Бёзюланы Хызыр, инженери – Текеланы Жаша. Эл тийресинде, агъач ичлеринде да кёп къоз терекле орнатхандыла. Ала бюгюнлюкде да къоз берединле.

Герпегежни арт жылларыны юслеринден айтханда, адамлары мал да тутадыла, жерчилик бла да кюрешедиле, узакъ жерлеге да барып ишлейдиле, окъуугъа, билимге да уллу эс бурадыла. Элни адамлары жашауда бола тургъан тюрлениулеге кеслерин келишдирип жашаргъа кюрешедиле.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса
хазырлагъанды

Спорт

Футболчуларыбызны жетишимлери

2017 жылда туугъан жашчыкъланы аралары нда футболдан турнир бардырылгъанды. Ол эришиуле Владикавказда «Алания» футбол академияны стадионунда ётгендиле.

Эришиулеге «Спартак-Нальчик», «Спартак-Пятигорск», «Спартак-Алания», «Юность-Владикавказ», Юг Осетияны «Аланы», «Барсы» командала къатышхандыла.

Жаш спортчула эки къауумгъа юлешинип, алай эришгендиле. Бизниките, кеслери къауумларында биринчиле болуп, жарым финалгъа чыкъгъандыла. Финалда уа «Юность-Владикавказ» команда бла тюбешгендиле.

Къонакъла экинчи жерни алгъандыла, кубок, майдалла къоллу да болгъандыла. Чабыууллукъда бек иги ойнагъан футболчугъа нальчикчи Аслан Аджиев саналгъанды. Командалары алчы жерге чыгъар ючюн, таулу жашла Ёзденланы Абдуллах бла Хуболланы Марат да къошумчулукъ этгендиле. Жашла спортну бу тюрлюсю бла кюрешип башлагъанлы эки жыл болады. Спортчуланы тренерлери Даниил Туменко уа сохталары ариу футбол ойнагъанларын чертип айтханды. Футболчуланы футбол академияны директору, Шимал Осетия Республиканы «Алания» командасыны ветеранлары да кубокла, майдалла берип алгъышлагъандыла.

Суратны **МАМАЙЛАНЫ Алий** алгъанды.

Тёгерек стол

Юйюр тёрелени сакълауда дин идараны жери

Терс-Къолда «Чегет-Стар» къонакъ юйде «Юйюрге къыырал себеплик: битеулю мадарла эм шёндюгю жамауатда аланы магъанасы» темагъа регионла аралы «тёгерек стол» бардырылгъанды.

Ол КъМР-ни Муслийманларыны дин управлениясыны башламчылыгъы, Шимал Кавказны муслийманларыны координация советини эм Ислам маданиятха, илмугъа эм билим бериуге себеплик жаны бла фондну болушлугъу бла къуралгъанды. Анга Шимал Кавказны дин идарасыны, ислам вузланы, регионну юйюрню ишлери жаны бла ведомстволаны келечилери, студентле къатышхандыла.

Кенгешни КъМР-ни Муслийманларыны дин управлениясыны башчысыны къуллугъун толтургъан Джамбулат Керефов ачханды.

Жыйылыуда Россейде юйюрлеге этилген болушлукъну, юйюр тёрелени, ала жамауатда келишиулюкню, ырахматлыкъны сакълаугъа этген себепликни юслеринден айтылгъанды. Юйюрлеге этилген къырал болушлукъну юслеринден ЗАГС-ны Нальчикде бёлюмюню башчысы Валентина Шериева, РФ-ни Социал фондуну КъМР-де бёлюмюню управлениясыны бёлюмюню таматасы Валерий Кагермазов билдиргендиле.

«Тёгерек столну» ишине къатышханла къыралны бла дин эм жамауат биригиулени араларында байламлыкъланы кючлеуню, ёсюп келген тёлюню юйретиуде эм тёрели хазнаны сакълауда дин идараны жерини эм магъанасыны юслеринден айтхандыла.

Сурат – заманны кюзгюсю

Озгъан чакъла

Бу сурат ётген ёмюрню 80-чи жылларында алыннганды. Студент жыллада «Смена» фотоаппарат бла сурат алып тургъанма.

Огъары Малкъарда къабыргъа къоншубуз Мамайланы Бузжигитни сабий заманы. Хар юйге баргъандан, аны бла да ойнап, кёп кере суратха да тюшюрюп къайтыучу эдим. Суратны эки жанындан къарагъанла бизни анабыз Мамайланы Нафисат, Бузжигитни ыннасы Мамайланы Жаухарат (солдан онгнга: Жаухаратны аллында Бузжигитни эгешчиги Асият) кеслери окъуялмай къалгъанлары ючюн сабийлери, туудукълары да билимли болурларын сюйгендиле. Ала экиси да Бузжигитни школда иги окъугъанына къууанггандыла, алай генерал болгъанын а кёралмай къалгъандыла. Сау болсала, кимден да бек ала къууанырыкълары уа баям эди. Шёндю Бузжигит ЛНР-де Росгвардияны таматасыды.

Сурат **МАМАЙЛАНЫ Алийни** архивинденди.

Болум

Заранлы жаныуарланы саны кёбеймезча

Эл мюлк араны Къабарты-Малкъарда бёлюмюнден билдиргенлерича, къылкъылыла орулгъандан сора, бир-бир жерледе чычханланы саны иги да кёбейгенди. Бютюнда республиканы аулакъларында заранлы жаныуарла 50 гектардан аслам жерде аслам жайылгъанлары белгилиди.

- Быйыл кюз артында иги хауа болум сакъланнганы эм сабанлыкълада да иги кесек аш къалгъаны себепли, чычханла кёп жайылыргъа боллукъдула. Сёз ючюн, къылкъылыла ёсген жерде бир гектарда аланы уялары 50-100 эм башха жерледе да 100-150 бар эселе, ол кёпге саналады. Аны ючюн бу жаны бла мюлкледе заманында мадар этилсе, ол санда химия эм биология препаратла хайырлансала, иги боллукъду, - дейди ведомствону битимлени сакълау жаны бла агроному, биология илмуланы кандидаты Жанна Аталикова.

Чычханла сабанлыкълыкъларгъа эм бахчалагъа да уллу заран салыргъа боладыла. Ала суукълада мирзеу, кёгет, жемиш сакъланнган жерлеге, жашау журтлагъа киредиле, жылытыучу материалланы, электрокоммуникация ызланы эм башха затланы да ашап, жараусуз этедиле.

Бютюнда арт жыллада ала аслам жайылырча болумла къуралгъандыла. Аны себепли районлада аланы санына къошулмазча тийишли ишле бардырыладыла.

Чычханла эл мюлкге заран салгъанларындан сора да, кёп тюрлю аурууну къозгъаргъа боллукъдула. Аны ючюн аланы санларын азайтыу эм профилактика ишлени бардырыргъа керекди.

Эсге сала айтсакъ, Россей Федерацияда энчи мюлкледе эм биригиуледе хайырланыргъа жарагъан пестицидлени эм агрохимикатланы тизмеси бла «Россей Федерацияны жеринде хайырланыргъа эркин этилген пестицидлени бла агрохимикатланы тизмесини къырал каталогу» документде шагъырейленирге жарайды.

Жамауат

Губула кенг жайылгъан кезиуде сакълыкъ изленеди

Быйыл къыш хауа болум тап келишгени ючюн, февральны ортасындан башлап, губула тириле тебирегендиле. Андан бери республиканы медицина учреждениялары на аладан ачыгъан 845 адам келгенди. Аладан 411-и акъылбалыкъ болмагъанладыла. Былтыр сагъынылгъан кезиуде къуртла 875 адамны къапхандыла, ол санда 385 сабийни, деп билдиргендиле Роспотребнадзорну КъМР-де бёлюмюнден.

Эсге сала айтсакъ, бизни республика къырым геморрагия безгек (КГЛ) жайылыргъа къоркъуулу жерге саналады. Ол саулукъгъа уллу заран салгъан, бирде ёлюмге да келтиргген аурууду. Кёбюсюнде губу къапхандан сора жугъады, алай къуртну къол бла эзгенде да, хата жетерге боллукъду. Андан сора да, аладан борелиоз, энцефалит дегенча аурууланы жугъарларына да къоркъуу барды.

Къуртла кёбюсюнде бийик ёсген ханслада бла юлкюледе кечинедиле. Аладан жаныуаргъа эм адамгъа ёрлерге да тынч болады. Ала бегирек кюн салкъында эм чегет жерледе тирилирге ёчдюле.

Заранлы къурт – къумурсхаланы къурутур ючюн, хар заманда, билим берген учреждениялары, санаторийлени, стадионланы, паркланы, медицина организацияланы тийрелеринде эмда башха жерледе дарман чачдырылады.

Губула заран жетдирмез ючюн, эм алгъа хар ким кеси сакъ болургъа керекди. Табийгъатха чыкъгъанда, санланы жалан этмезге кюрешигиз. Андан сора да, юсню-башны, кийимлени эм башха хапчукну да къагъаргъа-согъаргъа керекди.

Бир тюрлю сылтау бла губу къапды эсе, эм игиси аны врачха барып чыгъарсады. Кеслери мадар этгенле уа башын анда къоймазгъа кюреширге керекдиле. Жыйылгъан материалны КъМР-де Гигиена эм эпидемиология араны лабораториясына элтип, конго-къырым геморрагия безгек болгъанын бла къалгъанын тинтирге берселе, иги боллукъду.

Къайгъырыу

Хайырланыучуланы ток бла сылтаусуз жалчытырча

Кёп болмай энергообъектлени техника болумларын тинтиу эм ремонтларын бардырыу программаны чеклеринде «Россети Северный Кавказ» – «Каббалкэнерго» биригиуню келечилери Черек районда жашагъанланы ток бла сылтаусуз жалчытырча жумушну толтургъандыла, деп билдиредиле биригиуню сайтында.

Ишлени кезиуюнде Зарагиж элде 1971 жылда ишленнген эм борчун толтургъа кючю жетмеген трансформаторну подстанция орунуна кесибизни къыралда этилген эм 10/04 кВ. ток бла ишлегенин салгъандыла. Аны хайырындан эки жюз чакълы жашау журтну ток бла сылтаусуз жалчытыргъа онг табылгъанды.

Эсге сала айтсакъ, эски трансформатор кёп жылланы ичинде иги да тозурагъанды эм анга салыннган ауурлукъгъа чыдаялмагъанды. Энди жангысы тийрени ток бла жалчытхандан сора да, ремонт этгенде, тышындан адам зараны жетмезине да къоркъуусузгъа саналады эм хауа болумлагъа да тёзюмлюдю.

Саулай алып айтханда, быйыл сагъынылгъан программаны кезиуюнде энергетикле онбир трансформатор подстанцияны жангыртырыкъдыла. Бюгюнлюкде аладан бешиси Басхан бла Черек районлада тийишлисича ишлейдиле.

УФСИН

Тутмакъла айырылагъа къатышырыкъдыла

РФ-ни Къырал Думасыны эм КъМР-ни жер-жерли самоуправлениясыны депутатлары сайлаугъа хазырланыу уголовно-толтуруучу системаны учреждениялары нда къалай бардырылгъанын КъМР-де Жамауат-къараучу комиссияны келечилери тинтгендиле.

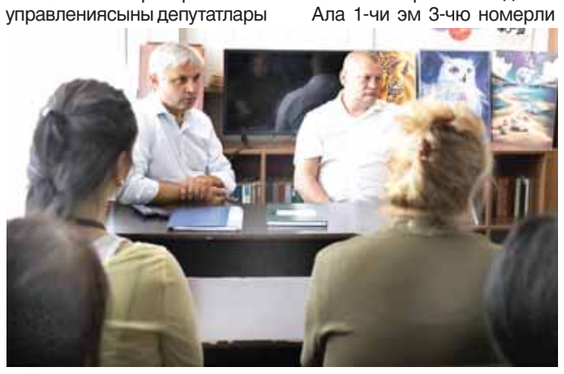

Ала 1-чи эм 3-чю номерли колониялада тюзетиу аралада болгъандыла, борчлу халда ишлеге тартылгъанлагъа жашау болумла къалай къуралгъанларын сюзгендиле. Ала жашау отоулада, жууапха тартылгъанла бла юйретиу иш бардырылгъан жерледе болгъандыла, деп билдиргендиле ведомствону пресс-службасындан.

Сёз «РФ-де пробацияны юсюнден» федерал закон къалай толтурулгъаныны, аны чеклеринде тюзетиу учреждениялада эркин болгъанланы иш бла жалчытыуну юслеринден баргъанды.

Комиссияны келечилери къол кётюрюуге хазырланыу къалай къуралгъанын да кёргендиле. Жууапха тартылгъанланы айырыу эркинликлери сыйырылмагъанын, ала кеслерини сайлауларын этерча мадарла къуралыргъа кереклисин чертгендиле.

Окъуучулагъа — кишиликни дерси

Россейни Аманлыкъчыланы терсликлерине жолукъдуруу жаны бла федерал службасыны КъМР-де Управлениясыны энчи буйрукъла толтургъан «Вулкан» къауумуну аскерчилери 1-чи номерли школ-интернатда сабийчиклеге жангы окъуу жылгъа хазырланыргъа болушхандыла. Аны юсюнден бизге ведомствону пресс-службасындан билдиргендиле.

«Окъургъа барыргъа болуш» битеуроссей жандауурлукъ жумушланы чеклеринде аскерчиле окъуучуланы жокълагъандыла, алагъа чыгъармачылыкъда керекли затла эмда татлы ашарыкъла саугъалагъандыла.

Аскерчиле окъуучулагъа кишиликни дерсин да бардыргъандыла.

Жол

Кеф болуп тутулгъанды

Жолда жюрюуню къоркъуусузлугъуну инспекторлары Нальчикде «ВАЗ-21093» машинаны тохтатхандыла. Право низамны сакълаучула аны 32-жыллыкъ водителли бла ушакъ этгенде, ол эсирип тургъанына ишекли болгъандыла. Жеринде тинтиуле бардыргъанда, аны солууунда 0,288 мг/л. этил спирт ачыкъланнганды.

Нальчикчи алгъын да кеф болуп тутулгъаны, ол административ жууапха тартылгъаны тохташдырылгъанды. Бу жол а анга РФ-ни УК-сыны 264.1-чи статьясыны 1-чи кесегине бузукълукъ этгени бла байламлы уголовный иш ачылгъанды.

Билдириу

Терроргъа къажау юйретиуле ётерикдиле

Къабарты-Малкъар Республикада Оператив штабдан билдиргенлерине кёре, Терроризмге къажау миллет комитетни председатели 2026 жылгъа къабыл кёрген терроргъа къажау юйретиулени планына тийишликде КъМР-де Оператив штаб 2026 жылда 16 сентябрьде Прохладна муниципал районда терроргъа къажау жаны бла юйретиуле бардырлыкъды.

Болжал халда кийирилген чеклеу амалла бла байламлы Оператив штаб регионда жашагъанланы бла къонакъланы чыгъаргъа боллукъ кемчиликлени ангыларгъа чакъырады.

Бетни басмагъа **ОСМАНЛАНЫ Хыйса**, **ТИКАЛАНЫ Фатима**, **КУРДАНЛАНЫ Сулейман**, **ДОДУЛАНЫ Мадина** хазырлагъандыла.

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хаса (баш ред. орунбасары), ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат (баш ред. орунбасары), КЕТЕНЧИЛАНЫ Зульфия (жууаплы секретарь), МУСУКАЛАНЫ Сакинат, ТИКАЛАНЫ Фатима, ТРАМЛАНЫ Зухура, УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйы – **42-63-01**. Баш редакторну орунбасарлары – **42-38-21**, **40-04-82**, жууаплы секретарь – **40-28-97**, секретариат – **40-93-62,** корректорла, специалистле – **42-63-52.**

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Политика эм право – **42-24-02,** экономика – **42-66-73**, культура – **42-66-76,** социал ишле – **42-75-82**, курортла, туризм эм спорт – **40-39-93,** окъуучула бла байламлыкъла жюрютюу эм жазылыу – **42-37-94,** сурат алыучу – **40-59-18,** энчи корреспондент – **42-68-72,** операторла – **42-66-85.**

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла. Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Газет Связьны, информация технологияланы эмда асламлы коммуникацияланы ишлери жаны бла федерал надзор службаны (Роскомнадзорну) Къабарты-Малкъарда управлениясында **2016** жылда **19 декабрьде** регистрация этилгенди.

Регистрация номер **—ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893**

Газет ыйыкъгъа юч кере чыгъады – **геуюрге, орта, шабат** кюнледе. Багъасы 13 сомду.

Газетни басмагъа “КъМР-Медиа” ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет “Издательство “Южный регион” ООО-ну типографиясында басмаланнганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федерал Управлениясы жууаплыды.
Телефон: **76-01-21**

Тиражы **1627** экз. Заказ № **1977**

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салыннганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Курданланы Сулейман – дежурный редактор;
Баллиланы Феруза (1,2-чи бетле),
Бийчеккуланы Жаннета (3,4-чю бетле) – корректорла.

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:
360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5.

Электрон почта:
elbor_50@mail.ru